

З табл. 1 видно, що виділи з лісовими культурами, прогалинами, вирубками дешифруються точно і розходження невеликі. Це пояснюється тим, що на знімках ці категорії лісових земель зображені білим кольором, тому чітко можна дешифрувати межі цих об'єктів. Складніше дешифруються виділи зі складними насадженнями старшого віку. З невеликим розходженням дешифруються межі кварталів, що пояснюється наявністю кварталних просік. Досить точно дешифруються лісові дороги. У загальному розходження для всього урочища є невелике, оскільки перехід від лісових земель до земель сільськогосподарського призначення є чітким.

Висновки. З метою автоматизації системи ведення лісового господарства важливо створювати і впроваджувати у виробництво лісові геоінформаційні системи. Поєднання цифрової карти лісництва і повідільного банку даних в одній системі дає змогу оперативного доступу до основної таксаційної інформації про об'єкти лісового фонду.

Лісові геоінформаційні системи дають змогу значно прискорити і підвищити ефективність планування і здійснення лісгосподарських заходів, зокрема доглядових рубань, лісовпорядкувальних розрахунків, визначення пожежного стану лісів і планування відповідних протипожежних заходів.

Доцільно використовувати космічні знімки в ГІС-технологіях як носіїв повної та оперативної інформації про стан надґрунтового вкриття. Нові технології із застосуванням ЕОМ роблять можливим на основі космічних знімків створювати тематичні карти для лісового господарства, які при поєднанні з іншими картами можуть стати основою професійних геоінформаційних систем.

Література

1. **Ильчук М.А.** Оценка состояния древостоев по аэрокосмическим изображениям, <http://www.bioscience.ru>.
2. **Лопатин Е.** К вопросу об автоматизированной актуализации информации о лесном фонде по космическим снимкам, http://www.forgis.ru/publications/forest_actualization.
3. **Ткач В.П., Полупан А.В., Костяшкін С.Н.** Інформаційні технології в лісовій галузі// Лісовий і мисливський журнал. – Київ. – 2003, № 1. – С. 10-12.

УДК 635.005

*Ст. наук. співроб. В.М. Грабовий¹,
канд. біол. наук – НДП "Софіївка" НАН України*

НАЙЦІННІШІ ПРЕДСТАВНИКИ РОДУ *PLATANUS L.* В УКРАЇНІ ТА ПОТРЕБА ЇХ ЗБЕРЕЖЕННЯ

На основі аналізу літературних джерел та власних досліджень наведено перелік найцінніших представників роду *Platanus L.* в Україні та вказано на потребу їх збереження та охорони.

Ключові слова: платан, охорона, дерево, цінний, вид.

¹ sofievka@ck.ukrtel.net

The most valuable representatives of *Platanus* L. family in Ukraine and necessity of their protection

On the basis of the analysis of literary and own researches the list of the most valuable representatives of *Platanus* L. in Ukraine leads and indicated on the necessity of their protection.

Keywords: sycamore, protection, tree, is valuable, genus.

Зародження садово-паркового мистецтва відбулося ще в стародавні часи. У Вавилоні, Шумері, Ассирії, Стародавніх Єгипті, Китаї, Японії, а пізніше у Греції та Римі вже існували штучно створені парки. В цих парках росли різноманітні дерева та кущі, були влаштовані квітники. Парки були місцями тихого відпочинку, їх присвячували богам, біля них будували храми.

Протягом багатьох століть залежно від місць розташування, вірувань, культури, економічних та інших передумов виникали і формувались багатогранні паркові та ландшафтні просторові структури, які не тільки зберігали свій природний початок, але й утримували в собі елементи впровадження людського задуму [3].

З плином часу мальовничість парків зростала і надала великі можливості для розквіту біологічного різноманіття рослин, для розвитку індивідуальних смаків, для відображення в природі людських почуттів, для злиття природи з особистістю людини.

В основу влаштування парків були закладені прийоми вільного пейзажного трактування природи. Зелені насадження, насичені цікавими екзотичними рослинами, стали головними об'єднуючими елементами всієї ландшафтно-композиційної структури цих парків. Використання природних умов (рельєфу, каміння, води та екзотичних рослин) в ландшафтно-композиційних структурах парків мали великий вплив на їх художнє сприйняття.

Одними з таких рослин, що використовувались ще в парках Стародавньої Греції та Риму, а пізніше набули популярності в ландшафтних парках України – є представники роду *Platanus* L.

Платани екзотичні рослинні гіганти, що виникли в крейдову епоху в пізньому альбі – на початку сеноману. Знахідки їх викопних решток вказують на те, що в неогеновий період чисельні представники цього роду входили до складу перших змішаних лісів. Зараз, рід платан (*Platanus*) єдиний представник родини платанових (*Platanaceae*), що являє собою характерний приклад монотипної родини. Серед його представників в культурних зелених насадженнях Центральної та Східної Європи найбільшого поширення набули *Platanus orientalis* L. (платан східний), *Platanus occidentalis* L. (платан західний), *Platanus acerifolia* (Ait.) Wild. (платан кленолистий) та їх декоративні форми. Розповсюдження в парках Європи вони набули в XVIII – XIX століттях у період коли й були інтродуковані на цю територію, яка частково є їх палеонтологічним ареалом. Звичайно, найбільш поширеним серед названих видів став *Platanus acerifolia*, який завдяки своїй гібридній природі, виявився найбільш екологічно пластичним.

Отже, вже в другій половині XVIII ст., платани стали справжньою окрасою магнатських ландшафтних парків в яких їх висаджували, як солітери в центральній частині або неподалік від будівель, палаців, вздовж водойм, у вигляді невеликих монокультурних груп, в алейних насадженнях, тощо.

Наразі в старовинних парках України, Польщі, Німеччини та інших країн Центральної та Східної Європи збереглися дерева платана, що були висаджені ще в позаминулі століття. І сьогодні, саме ці дерева є живими пам'ятками садово-паркового мистецтва та потребують збереження й охорони. Якщо в більшості Європейських країн їх охорона налагоджена, то в Україні вона, поки-що, формальна, хоча звернення науковців щодо охорони таких дерев були ще у 50-60 рр. минулого століття. Багато магнатських парків, скверів та інших зелених насаджень, що були створені понад століття тому, зараз знаходяться в підпорядкуванні: шкіл, лікарень, санаторіїв, міських та селищних рад та ін., керівництво яких не завжди обізнано щодо їх історичної та наукової цінності.

В Україні дерева платани, що потребують охорони та збереження, за даними О.Л. Липи [2], зростають: в Закарпатській області – у містах Берегово, Мукачеве, Ужгород, у селищах Довге та Великоберезне; у Вінницькій області – в парку при середній школі с. Устя, Бершадського району та в парку біля районного центра Немирів; в Одеській області – в районному центрі Ізмаїл та в самій Одесі. Однією з найстаріших і наймогутніших особин цього роду в Україні, на думку О.Л. Липи, є платан кленолистий у Маківському парку, що на Поділлі.

Б.К. Термена [7], обстеживши насадження платана кленолистого в Чернівецькій області у середині 60-х років XX століття, теж наводить приклади досить старих дерев: в Берегометському парку (стм. Берегомет Вижницького району), де на час обстеження росли 2 дерева віком 80 років; в Карпачівському парку (с. Карпачів Глибоцького району) – 3 дерева віком 90 років; у Сторожинецькому парку (м. Сторожинець, парк на території школи-інтернату) – 85-річне дерево платана кленолистого; у парку на території лікарні м. Вижниця – 5 дерев віком 85 років; у придорожніх насадженнях с. Буденець Сторожинецького району – 4 дерева віком 80 років; у Вікнянському парку (с. Вікно Заставнівського району) – 120-річне дерево; в Оршовецькому парку (с. Оршівці Кіцманського району) зростали два 115-річних платани; у парку с. Михальча Сторожинецького району – 80-річне дерево; у парку дитячого санаторію "Садгора" в м. Чернівці росли 2 дерева платана віком 115 років заввишки до 29 м, діаметр їх стовбурів становив 1,35 м на висоті 1,3 м; у Чернівецькому ботанічному саду було три 90-річних дерева платана кленолистого та в парку ім. Т.Г. Шевченка (колишній ім. Калініна) – сім 90-річних платанів.

За даними В.С. Одноралова, В.П. Давидюка, О.Б. Божко та ін. [4], на території Луцького педінституту у 1977 році зростало єдине на Волині 80-річне дерево платана західного, на території психоневрологічної лікарні в м. Рогатині Івано-Франківської області у 1972 році ріс платан східний віком 150 років, в м. Кам'янець-Подільському по вул. Ленінградській у 1969 році був 90-річний платан кленолистий, у Маківському парку Дунаєвецького

району Хмельницької області у 1969 році було два досить старих дерева платана кленолистого, у м. Одеса в 1972 році у сквері Оперного театру було 4 дерева платана західного віком 135, 150, 160, 170 років; на вул. Менделєєва було 163-річне дерево; у сквері Пелле-рояль – 2 дерева віком 113 і 133 роки; у сквері Старостіна – 3 дерева віком 95-100 років.

За даними І.Є. Пшеничного [5, 6], в Криму найстаріші дерева платанів східного західного та кленолистого ростуть в парках: Алушти, Гаспри, Массандри, Ялти, Гурзуфу, Алупки, Лівадії, Нікіти, Артеку, Кастелу та деяких інших населених місць.

Наявність вікових дерев платана в Україні підтверджується не лише літературними даними, а й проведеними нами експедиційними дослідженнями в 1999-2004 рр. Так, в Міженецькому парку (Міженець Старосамбірського району Львівської області) зростають 4 досить старих дерева платани, які до 1999 р. досягли висоти 22-25 м і мають діаметри стовбурів на висоті 1,3 м відповідно – 0,67; 0,72; 0,78; 0,62 м. Також, досить цінний п'ятистовбурний платан зростає в Підгірцівському парку (с. Підгірці Стрийського району Львівської області). Розміри його крони 28×28 м, діаметри стовбурів на висоті 1,3 м відповідно сягають – 0,85; 0,79; 0,73; 0,86; 0,73 м [1]. Згідно з даними польського вченого Я. Долотовського [8], який у своїх дослідженнях опирається на списки рослин цього парку складені колишнім його господарем Я. Браницьким, цей платан східний був висаджений у парку в 1902 році. Одне з дерев платана кленолистого в Маківському парку станом на 2000 рік, віком 150-200 років, досягло розмірів крони 27×27 м та діаметру стовбура на висоті 1,3 м – 1,44 м, інше ж, дещо молодшого віку висотою 22 м і з діаметром стовбура 0,77 м. [1]. Окрім вищезазначених дерев нами у 2002 – 2004 рр. були обстежені платани в парках с. Устя Бершадського району, та с.т.м. Немирів Вінницької області, а також, у зелених насадженнях Чернівецької, Чернігівської і Одеської областей та на території Південного берега Криму.

Найпівнічніше в Україні місцезростання двохсотрічного платана західного нами виявлено в с. Сокирянці Чернігівської області. Дане дерево має діаметр штамбу на висоті 1,3 м – 1,5 м та діаметр крони 25×25 м.

Переважна більшість вище названих дерев платана на момент обстеження їх нами та іншими вченими була в доброму стані. Однак, окремі особини платана західного, що ростуть у скверах м. Одеси, Ялти та Алушти мали дупла, ураження антракнозом, та платановими молями.

Проведений нами ретельний аналіз кліматичних умов зростання за минулі сторіччя та експедиційні дослідження показали, що наразі в Лісостепу України ростуть дерева *Platanus orientalis*, *P. occidentalis* та *P. acerifolia*, які витримали зниження температури повітря до -28-31°C. Деревя вищезазначених видів роду *Platanus*, що витримали майже без пошкоджень абсолютні мінімуми температур до -30 °C можна вважати більш морозостійкими порівняно з тими особинами, що загинули. Вони є чудовим маточним матеріалом для вегетативного розмноження та широкого впровадження в культуру в даному регіоні України. Тому, саме ці дерева потребують особливої уваги й охорони, адже вони пройшли понад сторічний період акліматизації і вижили внаслідок

природного добору. Окрім того, ці дерева є потенційними об'єктами для вивчення довговічності платанів в умовах культури в Лісостеповій зоні України, адже в природних регіонах вони зростають понад тисячу років.

Збереження генофонду декоративно та науково-цінних рослин роду *Platanus* інтродукованого в Лісостепу України, наразі можливе лише за умови розроблення законодавчих актів, які б гарантували збереження цих надзвичайно довговічних дерев.

Література

1. **Грабовий В.М.** Найстаріші дерева платана у Україні/Arboretum Bolestraszyce. – Bolestraszyce, 2000. – Zeszyt 5. – S. 21-41.
2. **Липа О.Л.** Платани у Україні// Київський ДУ ім. Т.Г. Шевченка. Наукові записки, т. XVI. Праці ботанічного саду ім. О.В. Фоміна № 25, 1957, вип. 1. – С. 123-130.
3. **Майдецькі Л.** Ландшафтні парки – удосконалені природні ландшафти// Старовинні парки і проблеми їх збереження. – Умань, 1996. – С. 14.
4. **Одноралов В.С., Давидюк В.П., Божко О.Б. та ін.** Природо-заповідний фонд Української РСР: (Зустр-довідник заповідних об'єктів)/ За ред. М.А. Воїнственського. – К.: Урожай, 1986. – 224 с.
5. **Пшеничний І.Е.** Платани в зелёном строительстве Крыма. – Симферополь: Крымиздат, 1960. – 48 с.
6. **Пшеничний І.Е.** Платани в Крыму. – К.: Изд-во УАСХ наук, 1960. – 82 с.
7. **Термена Б.К.** Платан кленолистий на Буковині// Інтродукція та акліматизація рослин у Україні. – К.: Наук. думка, 1971, вип. 5. – С. 43-49.
8. **Dolatoski J.** Kolekcje dendrologiczne w Podhorcach kolo Stryja (1896-1938)/ Arboretum Bolestraszyce. – Bolestraszyce, 1997. – Zeszyt 5. – S. 21-41.

УДК 630*15

Аспір. М.М. Казимир;

доц. П.Б. Хоєцький, канд. с.-г. наук – УкрДЛТУ

АНАЛІЗ ЩІЛЬНОСТІ КОЗУЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ В МИСЛИВСЬКИХ УГІДДЯХ ЛЬВІВЩИНИ

Проаналізовано щільність *Capreolus capreolus* L. в угіддях Львівської області. За період з 1999 р. по 2004 р. тут спостерігається збільшення чисельності козулі європейської. Обґрунтовується доцільність включення Розточчя в Волино-Малопільський лісомисливський район.

Ключові слова: козуля європейська, щільність популяції, Львівська область.

Doctorate M.M. Kazimir; doc. P.B. Khojetsky – USUFWT

Analysis closeness of *Capreolus capreolus* L. of Lviv region in hunting lands

A closeness is analyzed in hunting lands of the Lviv region. For period with 1999 for 2004 there is increase of quantity of roe deer in hunting lands of region. It is shown expedience of the Roztochchia including in a Volyno-Malopolisky forest-hunting district.

Keywords: *Capreolus capreolus* L., closeness of population, Lviv region.

Львівська область відзначається великою різноманітністю природних умов. На її території є рівнини і гори, поширені поліські, лісостепові та лісочисні ландшафти. Така різноманітність природних умов зумовлена географічним положенням, геологічною будовою та характером поверхні. Площа області сягає 21,8 км², що становить 3,6 % території України. Станом на 1.01.2004 р.